

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

BAKALAVR PİLLƏSİ ÜÇÜN

İxtisas-050203 Tərcümə (fars dili üzrə)

Fənn – İPF–B10 Sənədləşdirmə və terminologiya

(IV kurs)

Bakı – 2020

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

BAKALAVR PİLLƏSİ ÜÇÜN

İxtisas-050203 Tərcümə (fars dili üzrə)

Fənn – İPF–B10 Sənədləşdirmə və terminologiya

(IV kurs)

BDU TMSŞ yanında Tədris vəsaitlərinə qrif verilməsi üzrə daimi fəaliyyət göstərən Komissiyanın 07.01.20 tarixli 02 sayılı qərarı ilə fənn proqramı kimi təsdiq edilmişdir.

Bakı – 2020

Tərtib edən:

Şahin Kamal oğlu Yusifli

BDU-nun İran filologiyası kafedrasının müəllimi

Elmi redaktor:

prof. Kazımov M.D

BDU-nun İran filologiyası kafedrasının müdiri

Rəyçilər:

1. AMEA - Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin "Komparativistika və bədii tərcümələr" şöbəsinin müdiri

f.ü.e.d. Əlibəyli Ş.Ə

2. BDU-nun İran filologiyası kafedrasının dosenti **Mahmudova L.H.**

“Çaxmaq” nəşriyyatı, 2020

İzahat vərəqi

“Sənədləşdirmə və terminologiya” fənni Bakı Dövlət Universitetinin Şərqsünaslıq fakültəsinin “Tərcümə (fars dili)” ixtisasının bakalavr pilləsinin VII semestəri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Proqramda bu fənnin tədrisinə 30 saat mühazirə, 15 saat məşğələ olmaqla 45 saat ayrılmışdır.

Fənnin tədrisində **məqsəd**:

- Tərcümə ixtisası üzrə təhsil alan tələbələrdən müxtəlif ixtisas sahələrinə aid materialların, xüsusi ilə sənədlərin tərcüməsi prosesində lazımi dil bilikləri, peşəkarlıqla yanaşı, informasiyanı düzgün idarə etmək, terminlərin hədəf dildə ekvivalentini tapmaq, məfhumları müqayisə edərək konteksti düzgün başa düşmək;
- Tələbələrin müvafiq sahələr üzrə sənədləşdirmə bacarığına və terminoloji səriştəyə sahib olmasını təmin etmək;
- Tələbələrə informasiyanın qəbul edilməsinin, müəyyənləşdirilməsinin və sənədlərə uyğun olaraq tərcüməsini öyrətmək;
- Tələbələri terminologiya nəzəriyyəsinin əsasları, tərcümə prosesində terminologiyanın tətbiq sahələri ilə tanış etmək;
- Müxtəlif elmi-texniki sahələr üzrə tərcümə əsnasında terminlərlə bağlı müvafiq terminoloji bazalar yaratmaq üçün müasir sistemlərlə tanış etmək;
- Tələbələr müxtəlif sahələr üzrə tərcüməyə başlayarkən lazımi məlumatları tapmaq vərdişlərini aşılamaq;

Bu fənn sayəsində tələbələr fars dilinin rəsmi-işgüzar üslubunun nəzəri məsələlərini, farsca mövcud sənədlər və onların dil xüsusiyyətlərini, fars dilində olan sənədlərin terminoloji bazaları ilə

işləməyi, müxtəlif elm sahələri üzrə terminlər bazası yaratmağı öyrənəcəklər.

Yiyələnməlidir:

- Sənədləşdirmənin prinsip və qanunauyğunluqlarına;
- Sənədlər üzrə düzgün tərcümə aparmağa;
- Tərcümə zamanı terminlərlə işləməyə;
- Terminoloji bazalar yaratmağa;

Mövzular üzrə saatların paylanması

№	Mövzular	Cəmi	o cümlədən		
			müh.	məş.	fərdi iş
1	Sənəd haqqında anlayış və onun mahiyyəti	4	2	1	1
2	Farsdilli sənədlərin lüğəvi bazası	3	2	1	-
3	Farsca yazışmalarda sənədləşdirmə və tənzimləmə prosesləri	4	2	1	1
4	Farsdilli sənədlərin forma və tipləri	4	2	1	1
5	Farsdilli sənədlərdə tərtibmə və üslub məsələləri	4	3	1	-
6	Farsdilli sənədlərin rekvizitləri və formulyarları				
7	Sənədlərin hazırlanması və istifadəsində texniki vasitələrin təsnifatı	3	2	1	-
8	Terminologiya anlayışı	5	1	2	1
9	Sənədlərin terminoloji əsası		2		
10	Termin yaradıcılığının mənbə və üsulları	3	2	1	-
11	Terminologiyada sinonimlik problemi	3	1	1	1
12	Terminlərin alınma mənbəyi və mənşəyi	4	2	1	1
13	Alınma terminlərin tənzimlənməsi	4	2	1	1
14	Alınma və beynəlmiləl terminlərin dilə keçmə yolları və unifikasiyası	5	2	1	1
15	Abbreviaturalar		1		
16	Xüsusi terminlər və terminoloji birləşmələr	4	2	1	1
17	Terminlər bazasının yaradılmasında əsas mərhələlər	4	2	1	1
	Cəmi:	55	30	15	10

Mövzular və onların məzmunu

Məşğələ 1. Sənəd haqqında anlayış, onun mahiyyəti

“Sənəd” işgüzar dünyanın informasiya axınının ötürücüsü kimi. Sənəd sözünün mənası və əhəmiyyəti. Sənədin tarixi mənəbə kimi mahiyyəti. Sənədlərin idarəetmədə əhəmiyyəti. Sənədlərin formalaşması tarixi. Sənədləşdirmə kargüzarlıq elminin mərkəzində.

Məşğələ 2. Farsdilli sənədlərin lüğəvi bazası

Farsdilli sənədlər və onların bölgüsü. Müasir sənədlərin lüğəvi bazası üzərində iş. Farsdilli sənədlərin dil xüsusiyyətləri, onların leksik səmasının öyrənilməsi. Rəsmi sənəd leksikası ilə tanışlıq. Sənədlərin linqvopraqmatik xüsusiyyətləri.

Məşğələ 3. Farsca yazışmalarda sənədləşdirmə və tənzimləmə prosesləri

Farsdilli yazışmalarda sənəd formaları, sənədlərin struktur və leksik tərkibi. Rəsmi və qeyri-rəsmi yazışmaların sənədləri. Yazılma səbəblərinə görə sənədlərin qrupları. Sənədlərin hazırlanmasına aid olan hüquqi əsaslanma və onlara verilən başlıca tələblər.

Məşğələ 4. Farsdilli sənədlərin forma və tipləri

Farsdilli sənədlərin təsnifatı və növləri. İdarəetmədə istifadə edilməsi baxımından sənədlərin bölgüsü. Yazılma xüsusiyyətlərinə görə sənədlərin növləri. Yazılı və qrafiki sənədlərin leksik-fonoloji təsviri. Növlərinə görə sənədlərin dil xüsusiyyətləri.

Məşğələ 5. Farsdilli sənədlərdə tərtib etmə və üslub məsələləri

Farsdilli sənədlərin tərtib olunma qaydaları. Növünə görə sənədlərin üslubu. Rəsmi sənədlərin lüğəvi xüsusiyyətləri. Farsdilli sənədlərinin məzmununa görə formaları. Dövlət və xarici müəssisələrarası xidməti yazışmaların müasir beynəlxalq formaları. Sənədlərin tərtibində əsas tələblər. Tərtib olunmada müvafiq prinsiplər.

Məşğələ 6. Farsdilli sənədlərin rekvizitləri və formulyarları

Farsdilli sənədlərin hüquqi mahiyyəti və rekvizitləşdirilməsi. Formulyar təşkil edən rekvizitlər çoxluğu. Sənədlərdə xüsusi işarələr, sənədlərin ümumi emblem və devizləri.

Məşğələ 7. Sənədlərin hazırlanması və istifadəsində texniki vasitələrin təsnifatı

Məlumatların verilməsinə görə farsdilli sənədlərin qruplaşdırılması. Vizual, akustik vasitələr əsasında təşkil edilmiş farsdilli sənədlərin leksik tərkibi üzərində iş. Mətnli, təsviri, mətnli-təsviri sənədlərlə tanışlıq. Statistik və dinamik məlumatlı sənədlərin öyrənilməsi.

Məşğələ 8. Terminologiya anlayışı

“Termin” sözünün mahiyyəti. Terminləri yaradan səbəblər. Terminoloji vahidin ifadə vasitələri. Terminlərin tərfi. Terminləri başqa sözlərdən fərqləndirən cəhətlər. Terminə verilən tələblər. Terminologiya və terminlə nomenklatura anlayışı. Terminlərin iqtibası məsələsi. Terminlər barədə ümumi məlumatların əldə edilməsi.

Məşğələ 9. Sənədlərin terminoloji əsası

Termin sənədlərin əsas leksik vahidi kimi. Sənədlərə görə terminoloji vahidlər. Terminlərin sənədlərdə istifadə olunma imkanları. Müxtəlif sənədlər əsasında terminlərin tapılması. Ərəbdilli terminlərlə tanışlıq. Vəkalətnamə və müqavilələrdə istifadə olunan terminlərlə tanışlıq. Fars dilinə məxsus və xarici dillərdən götürülmüş terminlər

Məşğələ 10. Termin yaradıcılığının mənbə və üsulları

Fars dilində terminlərin yaranması və inkişafı yolları: semantik, morfoloji, sintaktik, kalka, sözlərin ixtisarı və qısaldılması üsulu ilə yaranan terminlərin verilmiş nümunələr əsasında təhlili. Başqa dillərdən keçən terminlərin dildə tutduğu mövqə. İnternetin terminlərin yaranmasında rolu. İnternet məkanında istifadə olunan özüyaranan terminlər.

Məşğələ 11. Terminologiyada sinonimlik problemi

Terminlərin standartlaşdırılması. Termin standartlaşdırılmasında zəruri amillər. Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı (İSO). Konkret nümunələr əsasında termin standartlaşdırılmasının metod və üsullarının təhlili və standartlaşmanın üstünlükləri. Terminlərin əvəzlənmə halları.

Məşğələ 12. Terminlərin alınma mənbəyi və mənşəyi

Fars dilində yaranan və dilə keçən terminlərin mənbələri. Mənbələrin etibarlılığı. Terminlərin mənşəyi. Fars dilinin daxili imkanları əsasında terminlərin yaradılması. Alınma terminologiya. Terminlərin alınması yolları. Dəyişiklik edilmədən mənimsənilən terminlər. Dəyişiklik edilərək mənimsənilən terminlər. Nümunələrlə tanışlıq.

Məşğələ 13. Alınma terminlərin tənzimlənməsi

Fars dilinə daxil olan alınma terminologiya barədə ümumi məlumat. Alınma terminologiyanın istifadə olunduğu sahələr. Sənədlərdə istifadə olunan alınma terminoloji vahidlər. təsiri ilə yaranan terminlər.

Məşğələ 14. Alınma və beynəlmiləl terminlərin dilə keçmə yolları və unifikasiyası

Farsca yaranan terminlərin öz alınma qarşılığı ilə birgə işlənmə halları. Beynəlmiləl və hamılıqla qəbul edilmiş terminlər. Paralel terminlərin dildəki istifadə imkanları. Tərəfləri milli və alınma olan terminlər. Beynəlmiləl və alınma terminlər arasında həddlər. Terminlərin unifikasiyası.

Məşğələ 15. Abbreviaturalar

İxtisarlar müasir dillərin tələbi kimi. Fars dilində rəsmi-ışğuzar üslubda istifadə olunan abbreviaturalar. Abbreviaturaların dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsində rolu. Abbreviaturaların yaranmasının və artmasının əsas səbəbləri. Sürətli dilin və çevik leksikanın formalaşmasında ixtisarların rolu.

Məşğələ 16. Xüsusi terminlər və terminoloji birləşmələr

Fars dilinə son dövrlərdə daxil olan müxtəlif sahələr üzrə xüsusi terminlərlə iş. Tərəfləri farsca və xarici leksik vahidlərdən təşkil olunmuş kombinasiyalar. Bütövlükdə alınma sayılan terminoloji birləşmələr. İnformativ tərcümə anlayışı və zərurəti. Ayrı- ayrı elm, texnika və fəaliyyət sahələrinə aid mətnlərin terminoloji təhlili və tərcüməsi.

Məşğələ 17. Terminlər bazasının yaradılmasında əsas mərhələlər

Sənədlərlə işləmək üçün sahələr üzrə terminlərin yığılması. Termin bazasının elektron yaradılma mərhələləri. İnternet məkanına inteqrasiya edilmiş elektron bazalarla iş. CAT sistemində terminoloji bazaların formalaşdırılması. Terminlərin müəyyənləşdirilərək qiymətləndirilməsi prosesi. Konseptual termin sistemlərinin hazırlanması. Əldə olunan materialların müqayisəli şəkildə tədqiqi və ekvivalentlərin dəqiqləşdirilməsi

Ədəbiyyat

Azərbaycanca dilində :

1. Abdullayeva.F.B. Peşəkar tərcümənin əsasları. Uniprint. Bakı. 2010. 218 səh.
2. Abdullayev.N.Ə. Nitq mədəniyyətinin əsasları. Dərs vəsaiti. Bakı, 2013, 277 səh.
3. Əmirxanov. S.A. və Ağasıyev.İ.K. İşgüzar yazışmalar proqramı. Bakı 2015, 20 səh.
4. Xudiyev.N.M. Azərbaycan ədəbi dili lüğət tərkibinin inkişafı (sovet dövrü). Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti. Seçilmiş əsərlər. II cild. "Elm və təhsil", Bakı-2013, 482 səh.
5. Qasımova.X.A. Müstəqillik illərində Azərbaycanda termin yaradıcılığının əsas istiqamətləri. Bakı. 2009, 139 səh.

6. Qasimov.M.Ə. Azərbaycan dili terminologiyasının əsasları.“Elm”nəşriyyatı. Ba-kı, 1973, 186 səh.
7. Musayev.E.Ə. Kargüzarlığın təşkili. Qanun nəşriyyatı. Bakı. 2003, 344 səh.
8. Sadıqova. S.A. Azərbaycan dilində terminologiyanın təşəkkülü və inkişafı. “Elm”, Bakı, 2005, 348 səh.

Rus dilində:

9. Пейсиков Л. С. Лексикология современного персидского языка. М., 1975. – 206 с.
10. Романченко. А.А. Специальные терминологический словарь персидского языка. М.,2007
11. Рубинчик Ю. А. Грамматика современного персидского литературного языка. М., 2001. – 600 с.
12. Рубинчик Ю. А. Лексикография персидского языка. М.,1991-221 с.

Fars dilində:

13. نمونه فرم ها. اسناد محضری
14. گزیده ای از مجموعه اسناد و مدارک تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

İnternet resursları:

15. <https://ssaa.ir/>
16. <https://www.smartcat.ai/>
17. <http://opac.nlai.ir/>
18. <http://goums.ac.ir/content/25669/د-استاندارد-های-فرم-های>
19. <https://saramad.farhang.gov.ir/>
20. <http://www.azarnezam.ir/>
21. <http://ihio.gov.ir/>
22. <https://smartcat.ai/sign-in>

Çapa imzalanmışdır 06.02.2020
Kağız formatı 60x80 1/16. Sifariş 70. Həcmi 1.7 ç.v.
Sayı 100

“Çaxmaq” nəşriyyatı, Bakı, AZ 1008, K.Kazımladə, 2